

TECHNOLOGICZNY WYMIAR LEGITYMACJI WŁADZY PREZYDENTA: KATEGORYCZNY MECHANIZM BADAWCZY

Vladislav Strelkov

doktorant wydziału nauk politycznych i administracji publicznej

Wschodnioeuropejskiego Narodowego Uniwersytetu

im. Lesi Ukrainki (Łuck, Ukraina)

e-mail: stvladyslav@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-8436-3260>

Streszczenie. Kryzys legitymizacji władzy politycznej jest nieodłączną częścią współczesnego ukraińskiego procesu politycznego. W rezultacie, elita rządząca jest wyobcowana ze społeczeństwa obywatelskiego, instytucje państwowe tracą zaufanie i poparcie ludności. Kulminację procesów delegitymizacyjnych i ich konsekwencje mogliśmy już obserwować podczas rewolucyjnych wydarzeń lat 2004 i 2013-2014 na Ukrainie. Teraz widzimy tendencje do dalszego pogłębiania kryzysu politycznego i radykalizacji przejawów niezadowolenia obywateli kraju. W takich warunkach, istnieje potrzeba opracowania zaleceń i technologii stosowanych w naturze, które mogłyby zapewnić sterowność procesów legitymizacji i delegitymizacji teoretyczne i dokonać ich skutki przewidywalne. Pomimo dużej liczby prac poświęconych badaniu technologii politycznej, technologia delegitymizacji władzy politycznej jest często pomijana przez naukowców. Więc, stan kryzysu legitymizacji władzy politycznej wymaga głębszego zbadania wpływu technologii delegitymizacji na polityczne instytucje społeczeństwa. Artykuł analizuje badanie problemów legitymizacji władzy politycznej, w pracach naukowców zagranicznych i ukraińskich uogólniono nowoczesne podejście naukowe do rozwoju problematycznej dziedziny badań. Autor opracował aparat kategoriowy, które mogą być wykorzystane w badaniu procesu delegitymizacji i technologii politycznych, które są wykorzystywane przez specjalistów do celowego zarządzania tym procesem: wyjaśniono istniejące już definicje pojęć i zaproponowano definicje wcześniej niezbadanych kategorii.

Zgodnie z zadaniami koncepcja jest ujawniana: władza, władza prezydenta, legitymacja, legitymizacja, stan bezprawny, delegitymizacja, technologie polityczne, technologie delegitymizacji władzy prezydenckiej.

Słowa kluczowe: władza prezydenta, legitymacja, legitymizacja, technologie polityczne, delegitymizacja, stan bezprawny.

TECHNOLOGICAL MEASUREMENT OF DELEGITIMATION OF PRESIDENTIAL POWER: CATEGORY APPARATUS OF RESEARCH

Vladyslav Strelkov

*PhD student of the Department of Political Science and State Administration
of Lesya Ukrainka Eastern European National University
(Lutsk, Ukraine)*

*e-mail: stvladyslav@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8436-3260>*

Abstract. The crisis of the legitimacy of political power is inherent in the modern Ukrainian political process. As a result, the power elite is alienated from civil society, state institutions lose the trust and support of the population. We could already observe the culmination of delegitimation processes and the consequences, to which they lead to during the revolutionary events of 2004 and 2013-2014 in Ukraine. Currently, there are tendencies to further aggravate the political crisis and radicalize the manifestations of popular discontent. Under such conditions, a need to develop theoretical recommendations and technologies of an applied nature appears that could ensure the controllability of legitimation and delegitimization processes, and make their consequences predictable. Despite the large number of works that are devoted to the exploring of political technologies, the technologies of delegitimization of political power is often overlooked by scientists. It should be noted that the state of crisis of the legitimacy of political power requires a deeper study of the impact of delegitimization technologies on the political institutions of society. The analysis of research of problems of legitimacy of the political power in works of foreign and Ukrainian scientists is carried out; the modern scientific approaches to development of a problem field of research are generalized in the article. The author developed a categorical apparatus that can be used in the research of the delegitimization process and political technologies, which are used by specialists for purposeful management of this process: the already existing definitions of concepts were clarified and the definitions of previously unexplored categories were offered. In accordance with the tasks, the essence of the concepts are revealed: power, presidential power, legitimacy, illegitimate state, delegitimization, political technologies, technologies of delegitimization of presidential power.

Key words: presidential power, legitimacy, legitimation, political technologies, delegitimization, illegitimate state.

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ДЕЛЕГІТИМАЦІЇ ПРЕЗИДЕНТСЬКОЇ ВЛАДИ: КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Владислав Стрелков

*аспірант кафедри політології та державного управління
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна)*

e-mail: stvladyslav@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-8436-3260>

Анотація. Сучасному українському політичному процесу притаманна криза легітимності політичної влади. Внаслідок цього відбувається відчуження владної еліти від громадянського суспільства, інститути держави втрачають довіру та підтримку населення. Кульмінацію делегітимізаційних процесів та наслідки, до яких вони призводять, ми вже могли спостерігати під час революційних подій 2004 р. та 2013-2014 рр. в Україні. Наразі простежуються тенденції до ще більшого загострення політичної кризи та радикалізації проявів невдоволення народних мас. За таких умов, виникає необхідність у розробці теоретичних рекомендацій та технологій прикладного характеру, які могли б забезпечити керованість легітимізаційних та делегітимізаційних процесів, а їх наслідки зробити передбачуваними. Незважаючи на велику кількість праць, присвячених дослідженню політичних технологій, технології делегітимізації політичної влади часто залишаються поза увагою науковців. Потрібно констатувати, що стан кризи легітимності політичної влади вимагає глибшого вивчення впливу делегітимізаційних технологій на політичні інститути суспільства. У статті здійснено аналіз дослідження проблем легітимності політичної влади в працях зарубіжних та українських вчених, узагальнено сучасні наукові підходи до розробки проблемного поля дослідження. Автором розроблено категоріальний апарат, який може бути використаний при дослідженні делегітимізаційного процесу та політичних технологій, які застосовуються спеціалістами для цілеорієнтованого керування цим процесом: уточнено вже існуючі визначення понять та запропоновані визначення раніше не досліджуваних категорій. Відповідно до завдань розкрито сутність понять: влада, президентська влада, легітимність, легітимізація, нелегітимний стан, делегітимізація, політичні технології, технології делегітимізації президентської влади.

Ключові слова: президентська влада, легітимність, легітимізація, політичні технології, делегітимізація, нелегітимний стан.

Introduction. The novelty of the research topic is due to the low representation of research on the technologies of delegitimization of presidential power in the scientific literature - this issue has long been "off the radar" of scientists. However, for the modern political process, the problems of the legitimacy of power and the political crises associated with them have become quite relevant. In many countries, we can observe processes of alienation of political power from civil society, the consequences of which are crucial for the functioning and even the existence of state institutions and political regimes around the world. Therefore, at the present stage, we see a growing interest of

scientists in the issue of legitimation and delegitimization of political power. Our work is designed to help in such scientific research to all who are interested in the above issues. The purpose of the article is to develop a categorical apparatus for studying the technological dimension of the delegitimization of presidential power. In accordance with the set goal, the following tasks were performed: definitions of concepts were supplemented and clarified: legitimacy, legitimacy; author's definitions of concepts are offered: presidential power, delegitimization, technologies of delegitimization, illegitimate state.

1. To the problem of defining the essence of presidential power.

The problems of power are the focus of political science and have long been the subject of scientific interest of scientists. Despite this, scholars still have different views on the definition of power and apply different approaches to its study, which indicates the depth, diversity of the problem and the variety of forms of power. As a result, we observe the absence of an axiomatic definition of this concept in the scientific literature. Therefore, we turn to the definition proposed by the Encyclopedia of Public Administration - in our opinion, it most fully characterizes the essence of power: influence on the activities and behavior of people, their community. In essence, power is the relationship of management (leadership), domination, subordination, obedience" (*Encyclopedia of Public Administration, 2011, p. 90*). There are different types of power in society, and approaches to its classification differ. To understand the place and role of presidential power in society, it is advisable to use classification approaches according to the scope and subject of the exercise of power, as well as according to the tools and means that the subject can use to influence the object. We attribute the power of the president to political power, because it is an expression of his political will and has an impact on the entire political sphere of relations between individuals, organizations and social groups. In the political sphere of society, as an expression of his own political will, the president acts as a subject of influence on the activities and behavior of citizens and their associations, which are the object of political influence in the relations of domination and subjugation. At the same time, the president holds a relevant position in the structural hierarchy of the state, which allows to refer the position of the president to the system of state institutions and to assert the existence of the institution of the presidency. Confirmation of the correspondence of this thesis to the Ukrainian political realities is found in Article 102 of the Constitution of Ukraine, which states: "The President of Ukraine is the head of state and acts on its behalf" (*Constitution of Ukraine, 1996*). From the above we conclude that presidential power is the highest institutional level of political power in the state, it is designed to ensure the capacity of the socio-political system, the organizational form of which is the state, to implement its decisions and implement management and conflict resolution in society.

Given the lack of a clear definition of the term presidential power in the scientific literature, the author proposes his own definition of this concept: presidential power is the ability and ability of the head of state to exercise his political will through a system of powers and mechanisms used on behalf of the state.

2. Approaches of foreign scholars to the study of legitimacy as a political phenomenon

The legitimacy of presidential power is an integral part of it. Political philosophers in antiquity paid considerable attention to the study of the legitimacy of rulers - in the works of scholars of this era can be traced the beginnings of the formation

of political ideas about it. T. Cahill, researching the ancient heritage, writes that "Athens in the early VI century. BC introduced a system based on the consent of citizens. Solon became an eponym, the ruler of Athens, not by inheritance law, he did not take power by force, but received it as a result of elections "(*Cahill T., 2006, p. 129*). Such consent of citizens to voluntarily submit to their ruler is, in the modern sense, the legitimate nature of his power. Aristotle understands legitimacy as obedience to the power of the ruler and the foundation of his rule: But it has resistance, because it is justified by customs and law - because, based on the law, kings rule over subordinates who obey them at will "(*Aristotle, 2005, p. 91*). Philosophers of Antiquity studied the relationship of domination and subjugation in the context of creating a model of the "ideal state". Through the obedience of citizens to the law, they sought to establish a harmonious unity in society in order to achieve the "common good."

In the Middle Ages, scholars considered the legitimacy of the ruler's power within the framework of theological concepts, justifying the supremacy of power by its divine origin, and the obedience of citizens to laws was equated with obedience to God's will. One of the brightest developers of the theological concepts of the legitimacy of power was T. Aquinas, his views on the relationship between ruler and subordinates are based on natural law, according to which morality is a determinant of legality: "The ruler must govern the state according to laws should be deduced by deduction from those principles which God has transmitted to man. The nature of the content of these laws and establishes their legitimacy "(*Kotusenko V., 2003, p. 23*).

The New Age period significantly expanded political ideas about the legitimacy of power. The Renaissance was marked by a change in the vector of the study of legitimacy in the context of the separation of politics from morality and religion and the transition to a secular type of state. For example, N. Machiavelli mentioned in his works the special attention of the rulers to the state of their legitimacy and stressed the need for meticulous attitude of rulers to possible attempts to delegitimize their power: "But if people dislike him for something, then expect disaster from everyone" (*Machiavelli N., 1998, p. 443*).

The Enlightenment enriched the notion of the legitimacy of power with new approaches to understanding its origins. T. Hobbes considers "war of all against all" an inevitable consequence of the natural state of coexistence of human community and sees in the recognition of supreme power the desire of society for self-preservation: "... voluntary agreement of people to obey one person or a gathering of people in the hope that this person them from all others" (*Hobbes T., 2000, p. 188*). J. Locke explores the concept of the transition of human society from the natural state to civil society and the state form of organization of coexistence, he considers legitimacy as the consent of society to implement the decision of legitimately elected and appointed by the people: "No one can issue laws except with the consent of society and on the basis of the power received from its members. And so, all the obedience that anyone can be obliged to give with the most solemn obligations, eventually ends in this supreme power and is guided by the laws that it issues" (*Locke J., 1988, p. 339–340*). Montesquieu considers the foundation of the legitimacy of power to be the political virtue of the citizen, which consists in love for the homeland, respect for the laws of the country and respect for them in its activities: "Peoples who live under good governance are happier than those who knowing neither the laws nor the chiefs, they wander in the woods; likewise, monarchs who obey the basic laws of their state are happier than those despotic

sovereigns who have nothing capable of controlling the hearts of their subjects and even their own hearts" (*Montesquieu S., 1955, p. 210*). J. Rousseau, in accordance with his principles of political law, argues that the legitimacy of the ruler's power is introduced by the people through social agreement: "A form of association that would jointly provide the individual and property of each of the united individuals protection and patronage, and thanks to which everyone, joining everyone, would, however, submit only to himself and would remain as free as before... was once called a civil society, and today is called a republic" (*Rousseau J., 2001, pp. 20-22*). The study of the legitimacy of the rulers was purely theoretical before the events of the bourgeois revolution in France - then they acquired practical significance in politics. The political ideas of Enlightenment thinkers had a significant ideological impact on the French Revolution of 1789-1814: "the age of reform was prepared by the age of philosophy, which, in turn, was prepared by the age of prosperity of the fine arts" (*Minier F., 2006, p. 43*). In the late XIX - early XX centuries. Max Weber laid the foundations of modern research approaches to understanding the legitimacy of power. He created his own concept of legitimate domination, the defining significance of which for political science lies in the transition from philosophical and theological concepts and narrow legal understanding of legitimacy and its identification with legality to a broader, socio-behavioral determination of the essence of the concept. In *Three Pure Types of Legitimate Dominance*, he defines legitimacy as a state in which the relationship of domination and subjugation is internally organized on appropriate principles and based on appropriate motives of obedience. According to these motives, Weber distinguishes three pure types of legitimate domination: legal, traditional and charismatic (*Weber M., 1998, p. 157*).

3. The legitimation process as a way to gain legitimacy

Foreign researchers show considerable interest in studying the process of legitimation of power and the methodology of legitimation of political power. For example, M. Weber singles out the "legitimation of entry", the essence of which, in our opinion, would more accurately convey the translation "legitimation of affiliation." In this concept, he reveals the technology of legitimation of a person through belonging to a certain community: "It is quite common that people often belong to a union whose own interests are in principle alien to them, but they hope for those economically useful" legitimation "and" connections ", which gives them the very belonging to the union" (*Weber M., 1998, pp. 79-80*). K. Jaspers defines legitimacy as the process of establishing a relationship of trust between those in power and their subordinates and directly links legitimacy with trust: "Legitimacy is like a magician, constantly creating the necessary order through trust" (*Jaspers K., 1991, p. 172*). P. Berger and T. Lukman define legitimacy as a process of substantiation and justification of the institutional order: "Legitimacy" explains "the institutional order, giving cognitive validity to objectified meanings. Legitimation justifies the institutional order, giving a normative character to its practical imperatives" (*Berger P., Lukman T., 1995, p. 153*). In the works of a scientist A. Skipersky we find the following definition of legitimacy: "Legitimation of power - the process of recognizing the power of rights to make and implement political decisions, specific technology and a necessary condition for the formation of power subjectivity" (*Skipersky A., 2006, p. 121*).

Domestic scholars are also actively studying the process of identification. E. Bystrytsky believes that legitimacy is: "developed in time political discourse, the

process of dissemination of discussion, reflection, and ultimately - to prove collective correctness and the adoption of socio-legal norms, which are mostly spontaneously established by politicians" (*Bystrytsky E., 1996, p. 319*). V. Nechiporenko offers a fairly clear definition of legitimacy: "Legitimation - a public process of certifying, approving, justifying or proving the validity and necessity of a particular social action, status or institution" (*Nechiporenko V., 2009, p. 36*).

We have established that legitimacy is a political state that is acquired in the process of legitimation. From the fact that this state is acquired, we understand that legitimacy is not a characteristic of presidential power - we conclude that legitimacy can be lost - to move to a state in which power will be illegitimate. G. Berezhansky's approach to the characterization of the state of illegitimacy of state power is based on determining the degree of readiness of internal and external political actors to cooperate with it: The readiness of society to work together with such a government (representatives of such a government) is extremely low. In the international arena, such a government does not receive support, there is distrust on the part of the international community" (*Berezhansky G., 2015, pp. 40–41*).

In our opinion, the study of illegitimacy as a state of political power is currently out of the attention of foreign and domestic scholars in the field. This conclusion is made due to the low representation of clear definitions of this condition in the scientific literature. In the context of research of the subject of this work, it will be expedient to make the author's definition of the category "illegitimate state". We are motivated by the need to study the technological side of the problem of the presidential power gaining a corresponding state. Illegitimacy is a state of political relations in which the dominant subject loses the potential to influence the object of subjugation - it cannot achieve guaranteed subordination and exercise effective control over it.

4. Technologization of the delegitimization process.

One of the first historical events that allowed scholars to observe in practice the process of delegitimization was the events of the French Revolution of 1789-1814. F. Mignet described this process as follows: from the yard. A new power was formed, the power of public opinion, although not yet recognized, but, nevertheless, it gained such influence that its decisions became laws" (*Minier F., 2006, p. 42*).

A representative of the German political science school, J. Habermas, analyzing Marxist social theory, considers delegitimization processes in the context of legitimizing doctrines of collective identity: economic conflicts, and at the level of legitimizing doctrines. They should refer to the definition of collective identity; and the latter, in turn, can be based only on the unifying principles of structures that guarantee consent - such as language, ethnicity, tradition - or reason itself" (*Habermas Yu., 2014, pp. 246–247*).

Ukrainian scholars, based on current trends in American and European political thought, also offer their own understanding of the essence of the delegitimization process. O. Sakhan, in line with the scientific explorations of foreign political science, connects the process of delegitimization with the loss of trust and notes what leads to it: "Disappointment in ideals, goals, methods of achieving them, in people who represent power and politics." He emphasizes that delegitimization is a sign of the destructiveness of political power (*Sakhan O., 2009, pp. 214-215*). O. Oliynyk defines delegitimization as: "the process of losing the credit of social trust, public authority and even the abolition of the acquired political status" (*Oliynyk O., 2014*). E. Tsokur connects the

delegitimization process with the negative public assessment of the actions of government agencies and, as a consequence, the lack of their support in society (*Tsokur E., 2014, p. 184*). M. Boychenko believes that the delegitimization process is determined by the values that the individual learns through socialization in society: the social role they had before "(*Boychenko M., 2019, p. 8*). I. Rybak, defining delegitimization as a process of loss of political legitimacy, emphasizes that delegitimization is a process completely opposite to legitimacy, at the same time it is "interdependent processes, as they form the basis of the life cycle of political legitimacy" (*Rybak I., 2014, p. 118*). I. Zharovska emphasizes the destabilizing impact of delegitimization processes on state institutions: "The process of loss of legitimacy almost always has an impact on the stability of the basic foundations of statehood as such, which can manifest itself in generating social conflicts, which will eventually be resolved in a revolutionary way" (*Zharovskaya I., 2012, pp. 20*).

We agree with the opinion of I. Rybak, who states that "there is some caution and avoidance of widespread scientific implementation of the concept of delegitimization as a universal concept that has significant theoretical and methodological potential for understanding the phenomenon of loss of political legitimacy in all dimensions" (*Rybak I., 2014, pp. 118–119*). As a result, and in order to enrich the categorical arsenal of this study, the dissertation considers it appropriate to propose its own definition of the concept of delegitimization. We will make such a definition based on the research of foreign scholars and democratic political practices, which define the people as the main source of legitimacy of political power. Ukraine, as a democratic and legal state, enshrined this principle in Part 2 of Article 5 of the Constitution of Ukraine: "The bearer of sovereignty and the only source of power in Ukraine is the people" (*Constitution of Ukraine, 1996*). The official interpretation of the influence of this principle on the Ukrainian political process can be found in the decisions of the Constitutional Court of Ukraine № 6-рп / 2005 of 05.10.2005 (*Official Gazette of Ukraine, 2005, p. 31*) and № 6-рп / 2008 of 16.04.2008 (*Court of Ukraine, 2008, p. 15*). Based on the above, the author's understanding of the essence of delegitimization is based on the laws of feedback in political relations. It consists in the fact that the people, by free will, legitimize the laws and state institutions formed in compliance with its norms, while recognizing their obligations to comply with the laws and to carry out the orders and directives of the relevant state institutions. Thus, delegitimization is the process of alienating political power from sources of legitimacy, resulting in a loss of subjectivity towards them.

The process of delegitimization can be uncontrollable and chaotic, but most often it is the result of purposeful influence and has certain initiators. The subject of our scientific interest is to develop technologies for managing this process, the effectiveness and results of which would be clearly measurable. Delegitimization technologies are used to bring the presidential power into an illegitimate state. First of all, it is worth noting that we understand such technologies as a kind of political technology. The study of technologies of delegitimization of power is a relatively new trend in Ukrainian political science. O. Tytarenko believes that the expediency of such a scientific search and development of new political technologies indicates: "The need to overcome the permanent crisis of power, while deepening the negative trends in public administration. Unfortunately, the main problem of transformation processes in Ukraine is that new tasks are solved mainly by old means, as there are no new democratic mechanisms in state institutions and society" (*Tytarenko O., 2008, pp. 30–32*). Ensuring voluntary

subjugation, by which we mean the legitimacy of political power, is the main purpose of political technology at the present stage of development of the political process, according to A. Denisova: people, that is, to ensure their "voluntary" submission "(Denisova A., 2018, p. 84). S. Teleshun emphasizes that a systemic crisis is developing in the Ukrainian political process, which is characterized by a social gap between the political elite and civil society. Due to this, there is a lack of interaction and communication, to overcome which the political elite uses the institution of "mediacracy", under such conditions, elections in the Ukrainian political process become not only a means of legitimizing the new subject of power but also a means of delegitimizing "predecessors". current legislation) become an established mechanism for removing certain politicians from power "(Teleshun S., 2008, pp. 4–6). S. Pocheptsov traces the tendencies to "virtualization" of modern political technologies: "An important characteristic of political technologies and all other technologies of influencing the mass consciousness is the operation at the level of virtual space. The political technologist structures reality by creating his own detail, and then the detail begins to completely change the characteristics of the object. Virtual objects are easier to create by "fitting" them clearly to the task at hand. Among the permanent virtual objects of the Ukrainian elections are democracy (first), Europe (then), etc. " (Pocheptsov S., 2008, pp. 8-9). Political theory, according to Pocheptsov, does not pay enough attention to the study of political technologies of non-electoral political process and reserves for the development of this area proposes to find in: "The transition to systemic, objective and evidentiary methods; use of past experience; expanding the potential of emotional and motivational human experience "(Pocheptsov S., 2008, p. 10).

Conclusions. Examining the technologies of delegitimization of presidential power, we consider it appropriate to follow a utilitarian approach, according to which we propose not to touch the moral and philosophical side of the problem, but to evaluate these technologies in accordance with their effectiveness. We also propose to use an instrumental approach to defining the essence of delegitimization technologies, in our opinion, it will allow to move from the development of theoretical concepts of delegitimization to the application of appropriate political technology tools in practical political activities. Based on the above, we propose the following definition: technologies of delegitimization of presidential power is a methodological and instrumental apparatus used to manage the delegitimization process, in order to effectively and controlledly bring the presidential power into an illegitimate state.

References:

1. Kyslyuk O. (2005) Arystotel'. Polityka. Arystotel' ; [per. z davn'ohr. ta peredm. O. Kyslyuka]. [3-e vyd.] K. Osnovy, 2005. 239s.
2. Berher P. (1995) Sotsyal'noe konstruyrovanye real'nosti: Traktat po sotsyolohyy znanyya. P. Berher, T. Lukman; [per. s anhl. E. Rutkevych]. – M. : Medyum, 1995. – 323 s.
3. Berezhan'skyy H. (2015) Spivvidnoshennya lehitymnosti ta lehal'nosti derzhavnoyi vlady: teoretyko-pravovyy aspekt. H. Berezhan'skyy. Byuleten' Ministerstva yustytsiyi Ukrayiny. 2015. № 7. S. 36 - 42.
4. Bystryts'kyy YE. (1996) Problema lehitymatsiyi. YE. Bystryts'kyy. Ukrayins'ka derzhavnist' u KHKH storichchi. Istoryko-politychnyy analiz. – K. : Polit. dumka, 1996. – S. 318–320.
5. Boychenko M. (2019) Lehitymatsiya i delehitymatsiya tsinnostey v osviti yak peredumova uspishnykh suspil'nykh zmin. M. Boychenko Osvita i suspil'stvo. – 2019. – № 2. – S. 8.

6. Veber M. (1998) Hospodarstvo i suspil'stvo yak zahal'ni ponyattya. M. Veber. Sotsiologiya. Zahal'noistorychni analizi. Polityka. per. z nim., pislyamova ta komentari O. Pohoriloho. K. : Osnovy, 1998. S. 67-82.
7. Veber M. (1998) Try chysti typy lehytymnoho panuvannya. M. Veber. Sotsiologiya. Zahal'noistorychni analizi. Polityka / per. z nim., pislyamova ta komentari O. Pohoriloho. K. : Osnovy, 1998. S. 157 172.
8. Habermas YU. (2014) Do rekonstruktsiyi istorychnoho materializmu. YU. Habermas [per. z nim. V. Kuplina]. – K. : Dukh i Litera, 2014. – 320 s.
9. Hobbs T. (2000) Levafan, abo Sut', budova i povnovazhennya derzhavy tserkovnoyi ta tsyvil'noyi. T. Hobbs; [per. z anhl. R. Dymertsya ta in.] – K.: Dukh i litera, 2000. – 606 s.
10. Denysova A. (2018) Tekhnolohiyi «chornoho piaru» u politychnykh protsesakh suchasnosti : dys. ...kand. polit. nauk : 23.00.02 / A. Denysova. – L'viv. nats. un-t im. I. Franka. – L., 2018. – 239 s.
11. Surmin Y.U. (2010) Entsyklopedychnyy slovnyk z derzhavnoho upravlinnya. uklad. : Y.U. Surmin, V. Bakumenko, A. Mykhnenko ta in. ; za red. YU. Kovbasyuka, V. Troshchyns'koho, YU. Surmina. – K. : NADU, 2010. – 820 s.
12. Entsyklopediya derzhavnoho upravlinnya : u 8 t.. Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy ; nauk.-red. kolehiya : YU. Kovbasyuk (holova) ta in. – K. : NADU, 2011. – T. 1 : Teoriya derzhavnoho upravlinnya. nauk.-red. kolehiya : V. Knyazyev (spivholova), I. Rozputenko (spivholova) ta in. – 2011. – 748 s.
13. Zharovs'ka I. (2012) Henezys pryntsypu lehytymnosti derzhavnoyi vlady ta problemy yoho vprovadzhenya u suchasnomu suspil'stvi. I. Zharovs'ka. Yevropeys'ki perspektyvy. – 2012. – № 4(1). – S.19-23.
14. Kakhyll T. (2006) Hrecheskoe nasledstvo: Chem tsyvylyzatsyya Zapada obyazana éllynam? / T. Kakhyll ; [per. s anhl. O. Chumychevoy]. – Spb. : Amfora. TYD Amfora, 2006. – 346 s.
15. Konstytutsiya Ukrainy : Zakon vid 28.06.1996 № 254k/96-VR (redaktsiya vid 01.01.2020 r.) [Elektronnyy resurs]. Verkhovna Rada Ukrainy : ofitsiyyny veb-portal. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> – Nazva z ekrana. – Data perehlyadu: 05.05.2020.
16. Kotusenko V. (2003) Toma Akvins'kyy i yoho filosofiya . Toma Akvins'kyy. Komentari do Arystotelevoyi «Polityky» – K. : Osnovy, 2003. – S. 5 – 25.
17. Lokk Dzh. (1988) Sochynenyya : v 3 t. Dzh. Lokk ; per. s anhl. y lat. ; red. y sost., avt. pryemch. A. Subbotyn. – M. : Mysl', 1988. – T. 3. – 668 s.
18. Mak'yavelli N. (1998) Florentiys'ki khroniky; Derzhavets'. Per. z it. A. Perepadya. – K. : Osnovy, 1998. – 492 s.
19. Montesk'e SH. (1955) Yzbrannye proyvedenyya. SH. Montesk'e. – M. : Polytyzdat, 1955. – 799 s.
20. Myn'e F. (2006) Ystoryya Frantsuzskoy revolyutsyy s 1789 po 1814 hh. F. Myn'e ; [per. s fr. Y. Debu y K. Debu ; pod red. y so vstup. st. YU. Semënova]. – M. : Hos. publ. yst. b-ka Rossyy, 2006. – 548 s.
21. Nechyporenko V. (2009) Suspil'stvo potrebuye legitymnosti sotsial'nykh diy ta instytutsiy, shchob instytutsional'nyy poryadok mav sens dlya vsikh [Tekst] : [Obhovorennya seminaru chasopysu «Filosofs'ka dumka» i kafedry filosofiyi filosofs'koho fakul'tetu KNU im. Tarasa Shevchenka]. V. Nechyporenko. Filosofs'ka dumka. 2009. № 5. S. 62 66.
22. Oliynyk O. (2020) Aktual'ni problemy kadrovoho doboru polityko-upravlins'koyi elity v Ukraini: teoretychnyy aspekt [Elektronnyy resurs]. O. Oliynyk. Demokrat. vryaduvannya. – 2014. – Vyp. 14. – Rezhym dostupu do resursu : http://www.lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnyk14/fail/olijnyk.pdf – Data perehlyadu: 21.05.2020.
23. Pocheptsov H. (2008) Polittekhnoholohiyi v zahal'niy systematytsi tekhnolohiy vplyvu. H. Pocheptsov. Suchasna ukraiyins'ka polityka. Polityky i politolohy pro neyi. – 2008. – Spetsvyypusk: Politychni tekhnolohiyi. – S. 6 – 20.

24. Rybak I. (2014) Delehitymatsiya [Tekst. I. Rybak. Politolohiya: navch. entsykloped. slovnyk dlya stud. VNZ I-IV rivniv akredytatsiyi. Za nauk. red. d-ra polit.n. N. Khomy [V. Denysenko, O. Sorba, L. Uhryn ta in]. – L'viv : «Novyy Svit – 2000», 2014. – S. 118 – 120.
25. Rishennya Konstytutsiynoho sudu Ukrainy № 6-rp/2005 vid 05.10.2005 r.. Ofitsiynyy visnyk Ukrainy. – 2005. – № 41. – S. 31.
26. Rishennya Konstytutsiynoho Sudu Ukrainy № 6-rp/2008 vid 16.04.2008 r. Visnyk Konstytutsiynoho Sudu Ukrainy. – 2008. – № 3. – S. 15.
27. Russo Z.H. (2001) Pro suspil'nu uhodu, abo pryntsypy politychnoho prava. ZH. Russo ; [per. z fr. ta kom. O. Khoma]. – K. : Port-Royal, 2001. – 349 s.
28. Sakhan' O. (2009) Destruktsiya politychnoyi vlady yak ob'yeht naukovoho doslidzhennya O. Sakhan. Visnyk Natsional'noyi yurydychnoyi akademiyi Ukrainy im. Yaroslava Mudroho. Ser. Filosofiya, filosofiya prava, politolohiya, sotsiolohiya. 2009. №1. – KH. : Pravo, 2009. – S. 209 – 220.
29. Skyperskykh A. (2006) Lehytymatsyya y delehitymatsyya post·sovet·skykh polytycheskykh rezhymov : monohrafiya. A. Skyperskykh. – Elets : EHU ym. Bunyna, 2006. – 142 s.
30. Teleshun S. U. (2008) krayins'ki politychni realiyi i politychni tekhnolohiyi. S. Teleshun. Suchasna ukrayins'ka polityka. Polityky i politolohy pro neyi. – 2008. – Spetsvypusk: Politychni tekhnolohiyi. – S. 4 – 6.
31. Tytarenko O. (2008) Tekhnolohiyi yak skladova publichnoyi polityky ta upravlinnya. O. Tytarenko. Suchasna ukrayins'ka polityka. Polityky i politolohy pro neyi. – 2008. – Spetsvypusk: Politychni tekhnolohiyi. – S. 26 – 33.
32. Tsokur Y.E. (2014) Problemy lehytymnosti politychnoyi vlady suchasnoyi Ukrainy. Y.E. Tsokur. Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsional'nykh doslidzen' im. I.F.Kurasa NAN Ukrainy. – 2014 / 3 (71) – 411 s.
33. Yaspers K. (1991) Smysl y naznachenye ystoryy. K. Yaspers. M. : Polytyzdat, 1991. – 527 s.

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ДЕЛЕГІТИМАЦІЇ ПРЕЗИДЕНТСЬКОЇ ВЛАДИ: КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Вступ. Новизна досліджуваної теми зумовлена низькою репрезентацією досліджень технологій делегітимації президентської влади в науковій літературі – зазначена проблематика довгий час знаходилась «поза радарями» науковців. Однак, для сучасного політичного процесу, проблеми легітимності влади та політичні кризи, пов'язані із ними, стали доволі актуальними явищами. В багатьох країнах ми можемо спостерігати процеси відчуження політичної влади від громадянського суспільства, наслідки яких мають вирішальне значення для функціонування та, навіть, існування державних інститутів та політичних режимів по всьому світу. Тому, на сучасному етапі, спостерігаємо зростання зацікавленості вчених проблематикою легітимації та делегітимації політичної влади. Наша робота покликана допомогти в таких наукових розвідках всім хто цікавиться вищезазначеною проблематикою. Мета статті – розробити категоріальний апарат дослідження технологічного виміру делегітимації президентської влади. У відповідності із поставленою метою виконано завдання: доповнені та уточнені визначення понять: легітимація, легітимність; запропоновані авторські визначення понять: президентська влада, делегітимація, технології делегітимації, нелегітимний стан.

1. До проблеми визначення сутності президентської влади

Проблеми влади знаходяться в центрі уваги політичної науки та з давніх часів є предметом наукової зацікавленості вчених. Незважаючи на це, науковці

досі мають різні погляди на визначення поняття влади та застосовують різні підходи до його дослідження, що свідчить про глибину, багатоплановість проблеми та розмаїття форм прояву влади. Внаслідок цього спостерігаємо відсутність аксіоматичного визначення цього поняття в науковій літературі. Тому ми звертаємось до визначення, яке пропонує Енциклопедія державного управління – на наш погляд, воно найбільш повно характеризує сутність влади: «Влада (англ. power) – здатність і можливість особи, соціальної групи, інституту, організації провадити свою волю через певні засоби та канали впливу на діяльність і поведінку людей, їх спільності. Сутнісно владою є відносини управління (керівництва), панування, підпорядкування, покори» (*Енциклопедія державного управління, 2011, с. 90*). В суспільстві існують різні види влади, різняться й підходи до її класифікації. Для розуміння місця й ролі президентської влади в житті суспільства доцільно використовувати класифікаційні підходи відповідно до сфери реалізації та суб'єкта здійснення влади, а також відповідно до інструментів і засобів, які суб'єкт має змогу використовувати для впливу на об'єкт. Владу президента відносимо до політичної влади, адже вона є вираженням його політичної волі та має вплив на всю політичну сферу взаємовідносин між індивідами, організаціями та соціальними групами. В політичній сфері життя суспільства, як виразник власної політичної волі, президент виступає суб'єктом впливу на діяльність та поведінку громадян та їх об'єднань, які виступають об'єктом політичного впливу у відносинах панування та підкорення. Разом з цим, президент обіймає відповідну посаду в структурній ієрархії держави, що дозволяє відносити посаду президента до системи інститутів держави та стверджувати про існування інституту президентства. Підтвердження відповідності цієї тези українським політичним реаліям знаходимо у 102 статті Конституції України, в якій зазначено: «Президент України є главою держави і виступає від її імені» (*Конституція України, 1996*). З вищезазначеного робимо висновок, що президентська влада є найвищим інституціональним рівнем політичної влади в державі, вона покликана забезпечувати спроможність соціально-політичної системи, організаційною формою якої виступає держава, виконувати прийняті нею рішення та реалізовувати функції управління та вирішення конфліктів у суспільстві.

Зважаючи на відсутність у науковій літературі чіткої дефініції поняття президентська влада, автор статті пропонує власне визначення цього поняття: президентська влада – це можливість і здатність очільника держави провадити свою політичну волю через систему повноважень і механізмів, що застосовуються від імені держави спеціально утвореними органами, установами та організаціями.

2. Підходи зарубіжних науковців до дослідження легітимності як політичного явища

Легітимність президентської влади є її невід'ємною характеристикою. Політичні філософи вже в часи античності приділяли значну увагу дослідженню легітимності правителів – в працях вчених цієї доби можна простежити зародки формування політичних уявлень про неї. Т. Кахилл, досліджуючи античну спадщину, пише про те, що «Афіни на початку VI ст. до н. е. ввели систему, засновану на згоді громадян. Солон став епонімом, правителем Афін, не по спадковому праву, він не брав влади силою, але отримав її в результаті виборів» (*Кахилл Т., 2006, с. 129*). Така згода громадян добровільно підкоряється своєму

правителю являє собою, в сучасному розумінні, легітимний характер його влади. Аристотель розуміє легітимність як покору владі правителя та фундамент його панування: «Царська влада у варварів схожа на тиранічну. Але вона має опору, бо її обґрунтовують звичаї і закон...адже, спираючись на закон, царі панують над підлеглими, що коряться їм за своєї волі» (*Аристотель, 2005, с. 91*). Філософи Античності досліджували відносини панування та підкорення в контексті створення моделі «ідеальної держави». Через покору громадян законам, вони прагнули встановити у суспільстві гармонійну єдність задля досягнення «загального блага».

У Середньовіччі вчені розглядали легітимність влади правителя в рамках теологічних концепцій, обґрунтовуючи верховенство влади її божественним походженням, а покору громадян законам прирівнювали до покори божій волі. Одним із найяскравіших розробників тогочасних теологічних концепцій легітимності влади був Т. Аквінський, його погляди на відносини між правителем та підлеглими ґрунтуються на природному праві, відповідно із яким моральність виступає детермінантою легальності: «Правитель повинен керувати державою відповідно до законів, які мають бути справедливими...їх слід вивести шляхом дедукції з тих принципів, які людині передав Бог. Природа змісту цих законів і встановлює їхню легітимність» (*Котусенко В., 2003, с. 23*).

Період Нового часу значно розширив політичні уявлення про легітимність влади. Епоха Відродження позначилася зміною вектору дослідження легітимності в контексті відокремлення політики від моралі й релігії та переходу до світського типу держави. Наприклад, Н. Мак'явеллі згадував у своїх працях про особливу увагу володарів до стану своєї легітимності та наголошував на необхідності прискіпливого ставлення правителів до можливих спроб делегітимації їх влади: «владареві, якщо він популярний у народі, нема чого боятися змов. Але якщо люди за щось його незлюбили, тоді жди лиха від усіх і кожного» (*Мак'явеллі Н., 1998, с. 443*).

Епоха Просвітництва збагатила уявлення про легітимність влади новими підходами до розуміння її походження. Т. Гоббс вважає «війну всіх проти всіх» невідворотним наслідком природного стану співжиття людської спільноти і у визнанні верховної влади вбачає прагнення суспільства до самозбереження: «...добровільна домовленість людей підкоритися одній особі чи зібранню людей з надією, що ця особа чи це зібрання зможе захистити їх від усіх інших» (*Гоббс Т., 2000, с. 188*). Дж. Локк досліджує концепцію переходу людської спільноти від природного стану до громадянського суспільства та державної форми організації співіснування, він розглядає легітимність як згоду суспільства виконувати рішення прийняті законно обраною та призначеною народом владою: «Видавати закони не може мати права ніхто, крім як за згодою суспільства і на підставі влади, отриманої від його членів. І отже, вся та покора, яку будь-хто може бути зобов'язаний за допомогою найурочистіших зобов'язань надавати, в кінці кінців закінчується в цій верховній владі і спрямовується тими законами, які вона видає» (*Локк Дж., 1988, с. 339–340*). Ш. Монтеск'є фундаментом легітимності влади вважає політичну чесноту громадянина, яка полягає в любові до батьківщини, шанобливому ставленні до законів країни та керуванні пошаною до них у його діяльності: «Народи, які живуть під захистом доброго врядування, щасливіші за тих, які, не знаючи ні законів, ні начальників, повіряться по лісах; подібно до

того і монархи, які підкоряються основним законам своєї держави, щасливіші за тих деспотичних государів, у яких немає нічого здатного управляти серцями їх підданих і навіть власним серцем» (*Монтеск'є Ш., 1955, с. 210*). Ж. Руссо, відповідно до виділених ним принципів політичного права, стверджує, що легітимність влади правителя запроваджується народом через суспільну угоду: «Форма об'єднання, котра усією спільною силою забезпечувала б особистості та майну кожного з об'єднаних індивідів захист і покровительство, і завдяки котрій кожен, приєднуючись до всіх, підкорявся б, однак, лише самому собі і залишався б так само вільним, як і раніше...колись називалася громадянською спільнотою, а сьогодні іменується республікою» (*Руссо Ж., 2001, с. 20-22*). Дослідження легітимності влади правителів носило суто теоретичний характер до подій буржуазної революції у Франції – тоді вони набули практичного значення в політиці. Політичні ідеї мислителів епохи Просвітництва мали суттєвий ідеологічний вплив на Французьку революцію 1789 – 1814 рр.: «епоха реформ була підготована епохою філософії, яка, в свою чергу, була підготована епохою процвітання витончених мистецтв» (*Миньє Ф., 2006, с. 43*). У кінці XIX – на початку XX ст. Макс Вебер заклав основи сучасних дослідницьких підходів до розуміння легітимності влади. Він створив власну концепцію легітимного панування, визначальне значення якої для політичної науки полягає у переході від філософсько-теологічних концепцій та вузько-юридичного розуміння легітимності і ототожнення її із легальністю до ширшої, соціально-поведінкової детермінації сутності поняття. У праці «Три чисті типи легітимного панування» він визначає легітимність як стан, за якого відносини панування та підкорення є внутрішньо впорядкованими на відповідних засадах та ґрунтуються на відповідних мотивах покірності. Відповідно до цих мотивів, Вебер виділяє три чисті типи легітимного панування: легальне, традиційне та харизматичне (*Вебер М., 1998, с. 157*).

У XXI ст. Легітимність, як наукова категорія, виступає предметом зацікавленості широкого кола сучасних науковців і, тому, доволі ґрунтовно опрацьована та має велику кількість різнопланових дефініцій. У цій роботі ми будемо використовувати загальноприйняте сучасне визначення, яке широко використовується у словниках з політології та державного управління: «Легітимність влади – це визнання та прийняття основною частиною населення діючої політичної влади, її інститутів, рішень і дій правомірними і справедливими. Щоб влада була цілком легітимною, необхідно, щоб суспільство визнало правомірними її цілі, установлений режим і лідерів, співвідніши їх із загальноприйнятими нормами ідеології, права і моралі» (*Енциклопедичний словник з державного управління, 2010, с. 366*).

Можемо характеризувати президентську владу як легітимну в тому випадку, якщо президент має здатність та можливість забезпечувати збереження та сталий розвиток політичної системи держави, спираючись на визнання та підтримку громадян. Слід зауважити що легітимність це не вихідний стан президентської влади – вона є станом набутих, і процес набуття владою легітимного стану називається легітимацією.

3. Легітимаційний процес, як шлях набуття легітимності

Зарубіжні дослідники виявляють значну зацікавленість до дослідження процесу легітимації влади та методології легітимації політичної влади. Наприклад,

М. Вебер виокремлює «легітимацію вступу», сутність якої, на наш погляд, більш точно передав би переклад «легітимація приналежності». В цій концепції він розкриває технологію легітимації особи через приналежність до певної спільноти: «Цілком звичайним є те, що люди часто належать до...спілки, власні інтереси якої їм у принципі чужі, але вони сподіваються на ті корисні з економічного погляду «легітимації» та «зв'язки», які їм дає сама належність до спілки» (Вебер М., 1998, с. 79–80). К. Ясперс визначає легітимацію як процес встановлення відносин довіри між тими хто панує та їхніми підлеглими та безпосередньо пов'язує легітимність із довірою: «Легітимність подібна чарівнику, безперестанку створює необхідний порядок за допомогою довіри» (Ясперс К., 1991, с. 172). П. Бергер та Т. Лукман визначають легітимацію як процес обґрунтування та виправдання інституціонального порядку: «Легітимація «пояснює» інституціональний порядок, надаючи когнітивну обґрунтованість об'єктивованим значенням. Легітимація виправдовує інституціональний порядок, надаючи нормативного характеру його практичним імперативам» (Бергер П., Лукман Т., 1995, с. 153). У працях російського вченого А. Скиперських знаходимо таке визначення легітимації: «Легітимація влади – процес визнання за владою прав на прийняття і реалізацію політичних рішень, специфічна технологія і необхідна умова становлення владної суб'єктності» (Скиперських А., 2006, с. 121).

Вітчизняні науковці також активно займаються дослідженням процесу легітимації. Є. Бистрицький вважає, що легітимація – це: «розгорнутий у часі політичний дискурс, процес поширення обговорення, обміркування, зрештою – доведення колективної правильності й прийняття соціально-правових норм, які переважно стихійно встановлюються політиками» (Бистрицький Є., 1996, с. 319). В. Нечипоренко пропонує доволі чітке визначення легітимації: «Легітимація – публічний процес засвідчення, схвалення, виправдання або доведення обґрунтованості та необхідності певної соціальної дії, статусу або інституції» (Нечипоренко В., 2009, с. 36).

Ми встановили, що легітимність є політичним станом, який набувається в процесі легітимації. З того що цей стан є набутим, розуміємо що легітимність це не стала характеристика президентської влади – робимо висновок, що легітимність можна втрати – перейти до стану за якого влада буде нелегітимною. Підхід Г. Бережанського до характеристики стану нелегітимності державної влади ґрунтується на визначенні міри готовності до співпраці із нею внутрішніх та зовнішніх політичних акторів: «Нелегітимність є станом, за якого переважна частина суспільства не довіряє або не визнає офіційну державну владу. Готовність суспільства працювати спільно з такою владою (представниками такої влади) є вкрай низькою. На міжнародній арені така влада не отримує підтримки, спостерігається недовіра з боку міжнародної спільноти» (Бережанський Г., 2015, с. 40–41).

На нашу думку, дослідження нелегітимності, як стану політичної влади, наразі знаходиться поза увагою зарубіжних та вітчизняних науковців галузі. Такий висновок робимо через низьку репрезентацію чітких визначень цього стану в науковій літературі. В контексті дослідження предмету цієї роботи, доцільно буде зробити авторське визначення категорії «нелегітимний стан». До цього нас спонукає необхідність дослідження технологічної сторони проблеми набуття президентською владою відповідного стану. Нелегітимність – це стан політичних

відносин, за якого панівний суб'єкт втрачає потенціал впливу на об'єкт підкорення – не може домогтися від нього гарантованого підпорядкування та здійснювати над ним ефективний контроль.

4. Технологізація делегітимаційного процесу

Одними із перших історичних подій, які дали науковцям змогу спостерігати на практиці процес делегітимації, були події Французької революції 1789 – 1814 рр. Ф. Миньє описав цей процес наступним чином: «Самовладдя було настільки дискредитоване, що король ледь наважувався їм користуватися, зустрічаючи несхвалення навіть з боку двору. Утворилася нова влада, влада громадської думки, хоча і не визнана ще, але, тим не менш, вона отримала такий вплив, що рішення її ставали законами» (Миньє Ф., 2006, с. 42).

Представник німецької політологічної школи, Ю. Габермас, аналізуючи марксистську соціальну теорію, розглядає делегітимаційні процеси в контексті легітимувальних доктрин колективної ідентичності: «Те, що в основі різних явищ делегітимації лежать класові конфлікти, не є дивним...конфлікти легітимації обговорюються, як правило, не стосовно економічних конфліктів, а на рівні легітимувальних доктрин. Вони мають посилатися на визначення колективної ідентичності; і остання, своєю чергою, може спиратися тільки на єднальні засади структур, що гарантують згоду – таких як мова, етнічна належність, традиція, – або саме розум» (Габермас Ю., 2014, с. 246–247).

Українські науковці, спираючись на сучасні тренди американської та європейської політичної думки, теж пропонують власне розуміння сутності делегітимаційного процесу. О. Сахань, в руслі наукових розвідок зарубіжної політичної науки, пов'язує процес делегітимації із втратою довіри та зазначає що до неї призводять: «Розчарування в ідеалах, в цілях, в методах їхнього досягнення, в людях, які представляють владу та політику». Він наголошує на тому, що делегітимація є ознакою деструктивності політичної влади (Сахань О., 2009, с. 214–215). О. Олійник визначає делегітимацію як: «процес втрати кредиту соціальної довіри, громадського авторитету та навіть скасування надбаного політичного статусу» (Олійник О., 2014). Є. Цокур пов'язує делегітимаційний процес із негативною оцінкою суспільством дій владних структур та, як наслідок, відсутністю їх підтримки у суспільстві (Цокур Є., 2014, с. 184). М. Бойченко вважає, що делегітимаційний процес детермінований цінностями, які особистість засвоює через соціалізацію у суспільстві: «Делегітимація – втрата певними соціальними нормами свого ціннісного обґрунтування: відтепер ці соціальні цінності обґрунтовують інші соціальні норми, або ж самі ці соціальні цінності ослабли і вже не відіграють тієї суспільної ролі, яку мали раніше» (Бойченко М., 2019, с. 8). І. Рибак, визначаючи делегітимацію як процес втрати політичної легітимності, наголошує на тому що делегітимація – це процес повністю протилежний легітимації, водночас це «взаємозалежні процеси, оскільки складають основу життєвого циклу політичної легітимності» (Рибак І., 2014, с. 118). І. Жаровська акцентує увагу на дестабілізуючому впливі делегітимаційних процесів на державні інститути: «Процес втрати легітимності практично завжди має вплив на стабільність базових засад державності як такої, що може проявитися в генеруванні загальносуспільних конфліктів, які, зрештою, вирішуватимуться у революційний спосіб» (Жаровська І., 2012, с. 20).

Погоджуємось із думкою І. Рибак, яка стверджує, що «спостерігається певна обережність та уникнення широкого наукового впровадження концепту делегітимації як універсального поняття, що має значний теоретико-методологічний потенціал для пізнання феномену втрати політичної легітимності у всіх вимірах» (Рибак І., 2014, с. 118–119). Внаслідок цього й з метою збагачення категоріального арсеналу цього дослідження дисертант вважає за доцільне запропонувати власне визначення поняття делегітимації. Робити таке визначення ми будемо спираючись на дослідження зарубіжних вчених та демократичні політичні практики, які визначають народ основним джерелом легітимності політичної влади. Україна, як демократична та правова держава, закріпила цей принцип в частині 2 статті 5 Конституції України: «Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ» (Конституція України, 1996). Офіційне тлумачення впливу цього принципу на український політичний процес знаходимо в рішеннях Конституційного Суду України № 6-рп/2005 від 05.10.2005 (Офіційний вісник України, 2005, с. 31) та № 6-рп/2008 від 16.04.2008 (Вісник Конституційного Суду України, 2008, с. 15). Виходячи з вищезазначеного, авторське розуміння сутності делегітимації ґрунтується на закономірностях зворотного зв'язку в політичних відносинах. Він полягає в тому, що народ, шляхом вільного волевиявлення, легітимує закони та державні інститути, що сформовані із дотриманням його норм, разом з цим визнаючи свої зобов'язання по дотриманню законів та виконанню наказів і розпоряджень відповідних державних інститутів. Отже, делегітимація – це процес відчуження політичної влади від джерел легітимності, в наслідок якого відбувається втрата суб'єктності по відношенню до них.

Процес делегітимації може бути некерованим та відбуватись хаотично, однак, частіше за все, він є наслідком цілеспрямованого впливу та має певних ініціаторів. Предмет нашого наукового інтересу полягає у розробці технологій управління цим процесом, ефективність та результати яких були б чітко вимірювані. Для керованого приведення президентської влади у нелегітимний стан застосовуються технології делегітимації. Перш за все, варто вказати на те, що такі технології ми розуміємо як різновид політичних технологій. Дослідження технологій делегітимації влади є порівняно новим трендом в українській політичній науці. О. Титаренко вважає, що на доцільність такого наукового пошуку та розробки нових політичних технологій вказує: «Потреба подолання перманентного кризового стану влади, при поглибленні негативних тенденцій в державному управлінні. На жаль, основною проблемою трансформаційних процесів в Україні є те, що нові завдання вирішуються в основному старими засобами, оскільки нові демократичні механізми в державних інституціях та суспільстві відсутні» (Титаренко О., 2008, с. 30–32). Забезпечення добровільного підкорення, під яким ми розуміємо легітимність політичної влади, є основним призначенням політичних технологій на сучасному етапі розвитку політичного процесу на думку А. Денисової: «У технологій володарювання на сьогодні одне основне завдання: домогтися при мінімальних фінансових і взагалі матеріальних затратах максимального впливу на людей, тобто, забезпечити їх «добровільне» підкорення» (Денисова А., 2018, с. 84). С. Телешун наголошує на тому, що в українському політичному процесі розвивається системна криза, яка характеризується соціальним розривом між політичною елітою та громадянським

суспільством. Через це виникає брак взаємодії та комунікації, для подолання якого політична еліта застосовує інститут «медіакратії», за таких умов, вибори в українському політичному процесі стають не тільки засобом легітимації нового суб'єкта влади але й засобом делегітимації «попередників»: «вибори (при нинішньому законодавстві) стають налагодженим механізмом усунення певних політичних осіб від влади» (Телешун С., 2008, с. 4–6). Прослідковує тенденції до «віртуалізації» сучасних політичних технологій С. Почепцов: «Важливою характеристикою політтехнологій і всіх інших технологій впливу на масову свідомість є оперування на рівні віртуального простору. Політтехнолог структурує дійсність, створюючи власну її деталізацію, і тоді деталь починає стовідсотково змінювати характеристики об'єкта. Віртуальні об'єкти легше створювати, «підганяючи» їх чітко під поставлені завдання. Серед постійних віртуальних об'єктів українських виборів є демократія (спочатку), Європа (потім) тощо» (Почепцов С., 2008, с. 8–9). Політична теорія, на думку Почепцова, приділяє недостатньо уваги дослідженню політтехнологій позаелекторального політичного процесу і резерви для розвитку цієї сфери пропонує віднаходити в: «Переході до системних, об'єктивних і доказових методів; використанні досвіду минулого; розширенні потенціалу емоційного і мотиваційного досвіду людини» (Почепцов С., 2008, с. 10).

Висновки. Досліджуючи технології делегітимації президентської влади, вважаємо за доцільне дотримуватись утилітарного підходу, відповідно до якого, пропонуємо не торкатись морально-філософської сторони проблеми, натомість оцінювати ці технології відповідно до показників їх ефективності. Також пропонуємо використовувати інструментальний підхід до визначення сутності технологій делегітимації, на нашу думку, він дасть змогу перейти від розробки теоретичних концепцій делегітимації до застосування відповідного політтехнологічного інструментарію в практичній політичній діяльності. Спираючись на викладене вище, пропонуємо таке визначення: технології делегітимації президентської влади – це методично-інструментальний апарат, який застосовується для управління делегітимаційним процесом, з метою ефективного та керованого приведення президентської влади в нелегітимний стан.

Список використаних джерел:

1. Кислюк О. (2005) Аристотель. Політика. Аристотель ; [пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка]. [3-е вид.] К. Основи, 2005. 239с.
2. Бергер П. (1995) Социальное конструирование реальности: Трактат по социологии знания . П. Бергер, Т. Лукман; [пер. с англ. Е. Руткевич]. – М. : Медиум, 1995. – 323 с.
3. Бережанський Г. (2015) Співвідношення легітимності та легальності державної влади: теоретико-правовий аспект. Г. Бережанський. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2015. № 7. С. 36–42.
4. Бистрицький Є. (1996) Проблема легітимації. Є. Бистрицький. Українська державність у ХХ сторіччі. Історико-політичний аналіз. – К. : Політ. думка, 1996. – С. 318–320.
5. Бойченко М. (2019) Легітимація і делегітимація цінностей в освіті як передумова успішних суспільних змін. М. Бойченко .Освіта і суспільство. – 2019. – № 2. – С. 8.
6. Вебер М. (1998) Государство и общество как общие понятия. М. Вебер. Социология. Загальноісторичні аналізи. Політика. пер. з нім., післямова та коментарі О. Погорілого. К. : Основи, 1998. С. 67–82.

7. Вебер М. (1998) Три чисті типи легітимного панування. М. Вебер. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. пер. з нім., післямова та коментарі О. Погорілого. К. : Основи, 1998. С. 157-172.
8. Габермас Ю. (2014) До реконструкції історичного матеріалізму. Ю. Габермас [пер. з нім. В. Купліна]. – К. : Дух і Літера, 2014. – 320 с.
9. Гоббс Т. (2000) Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільно. Т. Гоббс; [пер. з англ. Р. Димерця та ін.] – К.: Дух і літера, 2000. – 606 с.
10. Денисова А. (2018) Технології «чорного піару» у політичних процесах сучасності : дис. ...канд. політ. наук : 23.00.02. А. Денисова. – Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2018. – 239 с.
11. Енциклопедичний словник з державного управління. уклад. : Ю. Сурмін, В. Бакуменко, А. Михненко та ін. ; за ред. Ю. Ковбасюка, В. Трошинського, Ю. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
12. Енциклопедія державного управління : у 8 т.. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 1 : Теорія державного управління. наук.-ред. колегія : В. Князев (співголова), І. Розпугенко (співголова) та ін. – 2011. – 748 с.
13. Жаровська І. (2012) Генезис принципу легітимності державної влади та проблеми його впровадження у сучасному суспільстві. І. Жаровська. Європейські перспективи. – 2012. – № 4(1). – С.19-23.
14. Кахилл Т.(2006) Греческое наследство: Чем цивилизация Запада обязана эллинам? Т. Кахилл ; [пер. с англ. О. Чумичевой]. – СПб. : Амфора. ТИД Амфора, 2006. – 346 с.
15. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (редакція від 01.01.2020 р.) [Електронний ресурс]. Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> – Назва з екрана. – Дата перегляду: 05.05.2020.
16. Котусенко В. (2003) Тома Аквінський і його філософія. Тома Аквінський. Коментарі до Аристотелевої «Політики» – К. : Основи, 2003. – С. 5 – 25.
17. Локк Дж. (1988) Сочинения : в 3 т. Дж. Локк ; пер. с англ. и лат. ; ред. и сост., авт. примеч. А. Субботин. – М. : Мысль, 1988. – Т. 3. – 668 с.
18. Мак'явеллі Н. (1998) Флорентійські хроніки; Державець. Пер. з іт. А. Перепадя. – К. : Основи, 1998. – 492 с.
19. Монтеск'є Ш. (1955) Избранные произведения. Ш. Монтеск'є. – М. : Политиздат, 1955. – 799 с.
20. Минье Ф. (2006) История Французской революции с 1789 по 1814 гг. Ф. Минье ; [пер. с фр. И. Дебу и К. Дебу ; под ред. и со вступ. ст. Ю. Семёнова]. – М. : Гос. публ. ист. б-ка России, 2006. – 548 с.
21. Нечипоренко В. (2009) Суспільство потребує легітимності соціальних дій та інституцій, щоб інституціональний порядок мав сенс для всіх [Текст] : [Обговорення семінару часопису «Філософська думка» і кафедри філософії філософського факультету КНУ ім. Тараса Шевченка] В. Нечипоренко. Філософська думка. 2009. № 5. С. 62-66.
22. Олійник О. (2014) Актуальні проблеми кадрового добору політико-управлінської еліти в Україні: теоретичний аспект [Електронний ресурс]. О. Олійник . Демократ. врядування. – 2014. – Вип. 14. – Режим доступу до ресурсу : http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk14/fail/olijnyk.pdf – Дата перегляду: 21.05.2020.
23. Почепцов Г. (2008) Політтехнології в загальній систематиці технологій впливу. Г. Почепцов. Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – 2008. – Спецвипуск: Політичні технології. – С. 6 – 20.
24. Рибак І. (2014) Делегітимація [Текст]. І. Рибак. Політологія: навч. енциклопед. словник для студ. ВНЗ I-IV рівнів акредитації. За наук. ред. д-ра політ.н. Н. Хоми

- [В. Денисенко, О. Сорба, Л. Угрин та ін]. – Львів : «Новий Світ – 2000», 2014. – С. 118 – 120.
25. Рішення Конституційного суду України № 6-рп/2005 від 05.10.2005 р.. Офіційний вісник України. – 2005. – № 41. – С. 31.
 26. Рішення Конституційного Суду України № 6-рп/2008 від 16.04.2008 р // Вісник Конституційного Суду України. – 2008. – № 3. – С. 15.
 27. Руссо Ж. (2001) Про суспільну угоду, або принципи політичного права. Ж. Руссо ; [пер. з фр. та ком. О. Хома]. – К. : Port-Royal, 2001. – 349 с.
 28. Сахань О. (2009) Деструкція політичної влади як об'єкт наукового дослідження. О. Сахань. Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. Сер. Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2009. №1. – Х. : Право, 2009. – С. 209 – 220.
 29. Скиперских А. (2006) Легитимация и делегитимация постсоветских политических режимов : монография. А. Скиперских. – Елец : ЕГУ им. Бунина, 2006. – 142 с.
 30. Телешун С. (2008) Українські політичні реалії і політичні технології. С. Телешун. Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – 2008. – Спецвипуск: Політичні технології. – С. 4 – 6.
 31. Титаренко О. (2008) Технології як складова публічної політики та управління. О. Титаренко. Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – 2008. – Спецвипуск: Політичні технології. – С. 26 – 33.
 32. Цокур Є. (2014) Проблеми легітимності політичної влади сучасної України. Є. Цокур. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України. – 2014 / 3 (71) – 411 с.
 33. Ясперс К. (1991) Смысл и назначение истории. К. Ясперс. М. : Политиздат, 1991. – 527 с.